

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

โรงแรมเป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศส่วนใหญ่จะพักค้างคืนในโรงแรม ในปี 2534 นักท่องเที่ยวพักในโรงแรมถึง 98.4% และจากการสำรวจของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2536) พบว่า ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวเป็นค่าที่พักสูงถึง 38.77% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด (ตาราง 1.1) ซึ่งนับว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่มีสัดส่วนสูงที่สุดในค่าใช้จ่ายทั้งหมด ดังนั้นรายได้ของโรงแรมจึงนับว่าเป็นรายได้ที่สำคัญที่สุดของรายได้จากการท่องเที่ยว

ปัจจุบันนอกจากนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของธุรกิจโรงแรมแล้ว ผู้เข้าร่วมการประชุมสัมมนา ระดับนานาชาติและระดับภายในประเทศก็เป็นลูกค้าที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่ง ที่แม้ว่าจะยังเป็นตลาดที่มีขนาดเล็ก แต่ก็มีความสำคัญที่ได้อีกในอนาคต ซึ่งโรงแรมจะใช้ประโยชน์ของห้องจัดเลี้ยงกลางคืน เป็นห้องประชุมสัมมนาในตอนกลางวันได้ โดยจุดมุ่งหมายของโรงแรมจะเน้นที่การขายอาหารและเครื่องดื่มสำหรับผู้ร่วมประชุมมากกว่ารายได้จากค่าเช่าห้องประชุม และถ้าเป็นการประชุมที่ผู้ร่วมประชุมไม่ได้เป็นคนในท้องถิ่นแล้วก็ย่อมต้องการพักแรมด้วย จากข้อมูลปี 2534 สถานที่จัดการประชุมนานาชาติ 68.20% จะจัดที่โรงแรม การประชุมภายในประเทศจัดที่โรงแรม 70.90% และผู้เข้าร่วมประชุมนานาชาติและประชุมภายในประเทศจะพักแรมระหว่างการประชุมที่โรงแรมในอัตราส่วน 55.80% และ 69.70% ตามลำดับ (คอมเนตร เนตรประไพ(2535))

ในช่วงปี 2530-2533 เกิดภาวะขาดแคลนห้องพักในแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะกรุงเทพฯ อันเป็นผลมาจากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ความต้องการห้องพักจึงมีสูง จากสถิติของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อัตราการเข้าพักในโรงแรมในช่วงปี 2530-2533 อยู่ระหว่าง 70-80% ทั้งนี้เนื่องจากในปี 2530 รัฐบาลได้ประกาศให้เป็นปีท่องเที่ยวไทย และเป็นวโรกาสพิเศษในการเฉลิมฉลอง พระชนมพรรษา 5 รอบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และได้ประชาสัมพันธ์ต่อเนื่องมา จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2531 เป็นการฉลองพิธีรัชมังคลาภิเษก ซึ่งเป็นการเฉลิมฉลองในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสวยพระชนมพรรษาถึง 43 ปี และในปี 2531-2533 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ประกาศให้เป็นปีส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยอีก (อุษาลักษณ์ โรจนวาทย์(2533)) การที่มีอุปสงค์ส่วนเกินประกอบกับ

ตาราง 1.1 ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่พักโรงแรมในปี 2536

ค่าใช้จ่าย	บาท/คน/วัน	ร้อยละ
ราคาที่พักต่อวัน	1,363.4	38.77
ค่าเดินทาง	427.5	11.98
ค่าอาหาร	410.7	11.51
ค่าใช้จ่ายอื่น	1,346.8	37.74
ค่าใช้จ่ายรวมต่อคนต่อวัน	3,568.3	100.00
จำนวนวันท่องเที่ยวในไทย(วัน)		12.6
วันที่พักในโรงแรม (วัน)		6.7
ค่าใช้จ่ายทั้งหมดตลอดการเดินทาง(บาท/คน)		44,961
จำนวนตัวอย่าง		393

ที่มา : จากการสำรวจโดยแผนงานเศรษฐกิจรายสาขา, สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ตาราง 1.2 จำนวนห้องพักของโรงแรม ปี 2530-2536

ปี	จำนวนโรงแรม (แห่ง)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง (%)	จำนวนห้องพัก (ห้อง)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง (%)
2530	2,800	4.9	124,139	6.1
2531	3,251	16.1	135,720	9.3
2532	2,467	6.6	148,153	9.2
2533	2,671	5.9	168,593	13.8
2534	4,011	9.3	190,453	13.0
2535	4,251	6.0	205,009	7.64
2536	4,284	0.7	210,993	2.92

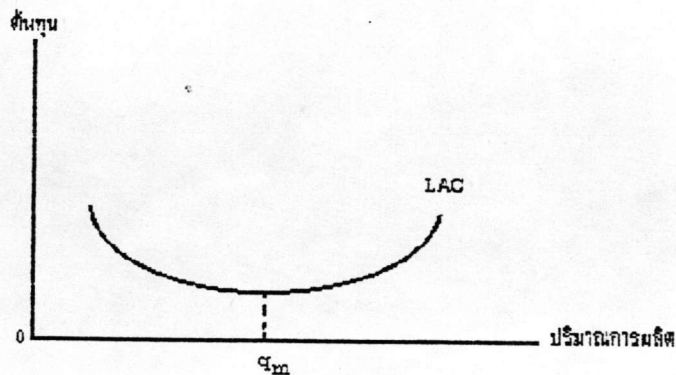
ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ได้เริ่มเปิดให้การส่งเสริมการลงทุนแก่ธุรกิจโรงแรมขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ในปลายปี 2531 ก่อให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจโรงแรมอย่างต่อเนื่องในอัตราค่อนข้างสูง ตั้งแต่ปี 2531 เป็นต้นมา มีทั้งการขยายจำนวนห้องพักของโรงแรมที่มีอยู่เดิม และก่อสร้างโรงแรมขึ้นมาใหม่ ปริมาณห้องพักเพิ่มขึ้น 92,314 ห้อง ในระยะเวลาเพียง 5 ปี โดยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณร้อยละ 12 ต่อปี (ตาราง 1.2) จำนวนห้องพักที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย ภูเก็ต สงขลา ชลบุรี กาญจนบุรี นครราชสีมา อุบลราชธานี ขอนแก่น เป็นต้น โดยเฉพาะกรุงเทพฯ มีการลงทุนสร้างโรงแรมเพิ่มขึ้นมาก การส่งเสริมการลงทุนของ BOI ในช่วงปี 2532-2533 แม้จะมีการกระจายไปยังหลายพื้นที่ของประเทศ แต่กรุงเทพฯก็ยังคงเป็นพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมในสัดส่วนที่สูงกว่าพื้นที่อื่นคิดเป็นร้อยละ 33.33% ของกิจการที่ได้รับการส่งเสริมทั้งหมด (คมนตรี เนตรประไพ(2535))

ตั้งแต่ปลายปี 2533 ภาวะการท่องเที่ยวกลับตกอยู่ในภาวะซบเซา เนื่องจากวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย ซึ่งลุกลามกลายเป็นสงครามในช่วงต้นปี 2534 ส่งผลกระทบทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วโลก ตลอดจนการเข้ายึดอำนาจการปกครองของรัสเซียในปี 2534 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬในปี 2535 ประกอบกับปัญหาเรื่องหลายประการภายในประเทศที่ยังไม่ได้รับการเร่งแก้ไขให้คลี่คลายลงได้เท่าที่ควร เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาการหลอกลวงของร้านค้าอุตสาหกรรมของที่ระลึก ปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น (กัลยา วงษ์ปิ่นแก้ว(2536)) นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์อย่างมากในเรื่องโรคเอดส์ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวต่างชาติไม่อยากมาเที่ยวประเทศไทย ธุรกิจโรงแรมจึงอยู่ภาวะซบเซาอย่างต่อเนื่อง อัตราการเข้าพักเฉลี่ยในปี 2534-2535 ลดลงเหลือร้อยละ 50-60 ห้องพัก มีปริมาณเกินความต้องการ มีอุปทานส่วนเกินเกิดขึ้น ทำให้เกิดการหยุดชะงักของการลงทุนในธุรกิจโรงแรม ตั้งแต่ปี 2533 มา มีโรงแรมเกิดขึ้นน้อยมาก การลงทุนกิจการโรงแรมเกิดขึ้นเฉพาะในจังหวัดชายแดน เช่น แม่ฮ่องสอน อุตรดิตถ์ และหนองคาย เป็นต้น ตั้งแต่ปี 2533 ไม่มีผู้มาขอรับการส่งเสริมการลงทุนจาก BOI อีก สำหรับรายที่ยังไม่สร้างหรือก่อสร้างค้างก็เริ่มเกิดปัญหาต่อเนื่อง บางรายก็ถูกยึดเงินตามสัญญาค้ำประกัน ซึ่งในประเด็นนี้ทาง BOI ก็ได้พิจารณาแก้ไขให้มีการขอยกเลิกได้ โดยจะรับเงินร้อยละ 1 ของเงินที่ค้ำประกันไว้ แต่จะต้องแจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ นโยบายส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจโรงแรมของ BOI ได้มีการทบทวนใหม่มีมาตรการออกมาว่า BOI จะไม่ให้การส่งเสริมโครงการในพื้นที่เขต 1 และเขต 2 อีก แต่จะมุ่งเน้นให้การส่งเสริมในเขต 3 มากขึ้น รวมถึงทั้งในด้านสิทธิประโยชน์ด้วย สำหรับพื้นที่เขต 1 ประกอบด้วย กรุงเทพฯ และบริเวณชล 5 จังหวัด คือ สมุทรปราการ สมุทรสาคร นนทบุรี นครปฐม และปทุมธานี ส่วนเขต 2 ได้แก่ สมุทรสงคราม ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี อ่างทอง อัญญา สระบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ภูเก็ต สุโขทัย-โกสุมพิสัย หาดใหญ่และอ.เมืองเชียงใหม่ (โสฬส งามวงศ์วาน(2536)) มาตรการนี้เริ่มมีผลบังคับตั้งแต่ 1 เมษายน 2536 เป็นต้นมา

สำหรับภาวะธุรกิจโรงแรมในปี 2536 จนถึงปี 2537 คาดว่ายังคงอยู่ในภาวะซบเซาต่อไป แม้ว่าภาวะการท่องเที่ยวจะเริ่มดีขึ้น คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 7.1 แต่จำนวนห้องพักที่สร้างเสร็จเพิ่มขึ้น ในปี 2535 แม้ในอัตราที่ต่ำลง แต่ก็ยังคงทำให้มีปริมาณห้องพักเกินความต้องการอยู่ อัตราการเข้าพักเฉลี่ยยังคงมีแนวโน้มลดลง ทำให้การแข่งขันเพื่อแย่งชิงลูกค้าระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงขึ้น

กัลยา วงษ์ปั้นแก้ว (2536) กล่าวว่า โรงแรมที่สร้างขึ้นในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นโรงแรมขนาดเล็กที่มีห้องพักประมาณ 50-200 ห้อง แต่เน้นคุณภาพ ด้านบริการในระดับ 3-5 ดาวเป็นจุดขายสำคัญ โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างครบวงจร เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก สถานเสริมความงาม และศูนย์สุขภาพ เป็นต้น เพราะโรงแรมขนาดเล็ก นอกจากจะใช้เงินลงทุนไม่มากแล้ว ยังมีความคล่องตัวในการปรับกลยุทธ์ด้านการตลาดให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ผันแปรไปได้ง่าย ประเด็นที่ว่า โรงแรมขนาดเล็กจะมีต้นทุนต่ำจริงหรือไม่นั้น เป็นประเด็นที่น่าสนใจ ในธุรกิจโรงแรมมีการประหยัดต่อขนาด (economies of scale) เกิดขึ้นหรือไม่ การประหยัดต่อขนาด หมายถึงการที่กิจการมีต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยลดลงจากผลของการขยายขนาดการผลิตของกิจการ ทำให้กิจการสามารถเอาประโยชน์จากการประหยัดในลักษณะต่าง ๆ ขนาดที่เหมาะสมของโรงแรมในพื้นที่แต่ละภาคอาจก่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาดไม่เหมือนกัน สำหรับบางพื้นที่โรงแรมขนาดใหญ่อาจจะทำให้มีต้นทุนต่ำ ในขณะที่บางพื้นที่ก็ควรสร้างโรงแรมขนาดเล็กจะเหมาะสมกว่า

รูปที่ 1.1 แสดงการประหยัดต่อขนาด

การศึกษาถึงการประหยัดต่อขนาดจะดูได้จากเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว (เส้น LAC ในรูป 1.1) ต้นทุนเฉลี่ยจะต่ำที่สุดเมื่อมีการผลิต ณ จุด Q_m อันเป็นจุดผลิตที่เหมาะสม มีอัตราการผลิตที่ดีที่สุด การที่เส้น LAC ลดลงในช่วงแรกก่อนผลิตถึงจุด Q_m เป็นผลสืบเนื่องจากการประหยัดต่อขนาด และในทำนองเดียวกัน การที่ LAC สูงขึ้นในตอนหลังก็เป็นผลจากการไม่ประหยัดต่อขนาด (diseconomies of scale)

เมื่อเราพิจารณาถึงธุรกิจโรงแรม ให้ปริมาณการผลิต คือ ปริมาณห้องพัก ดังนั้นจุดผลิตที่ดีที่สุด Q_m ก็คือ ขนาดของโรงแรมที่เหมาะสมนั่นเอง

ปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาของธุรกิจโรงแรมไทยมีอยู่หลายประการ เช่น ความสามารถในการบริหาร คุณภาพของแรงงาน ต้นทุนของการดำเนินงาน ต้นทุนในการก่อสร้างโรงแรม เป็นต้น ปัจจัยที่สำคัญ คือ ต้นทุนการผลิต ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ต้นทุนในช่วงก่อสร้างโรงแรมและก่อนเปิดดำเนินการ เช่น ค่าที่ดิน ค่าก่อสร้าง ค่าตกแต่ง ค่าเฟอร์นิเจอร์ ค่าอุปกรณ์ห้องครัว เป็นต้น กับต้นทุนการดำเนินงานช่วงเปิดดำเนินการ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายทางตรงของห้องพัก เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าใช้จ่ายเงินเดือนและสวัสดิการของพนักงาน เป็นต้น ต้นทุนต่าง ๆ เหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายในการใช้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ของธุรกิจโรงแรม งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาถึงการพัฒนารูปแบบของการใช้ปัจจัยการผลิต ซึ่งเรียกว่า การเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคการผลิต (technical change)

การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคการผลิตและการประหยัดต่อขนาดในธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยวยังไม่เคยมีเลยทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ อีกทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยข้อมูลแบบ panel เป็นการวิเคราะห์แนวใหม่สำหรับการวิจัยในประเทศไทย ข้อมูลแบบ panel คือ ข้อมูลที่รวมข้อมูลอนุกรมเวลาและข้อมูลภาคตัดขวางเข้าด้วยกัน เป็นข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างรายบุคคลในระยะเวลายาว และจำแนกตัวอย่างตามแต่ละกลุ่ม ในการศึกษาธุรกิจโรงแรมนั้นยังไม่มีการใช้ข้อมูล panel ในการวิเคราะห์เลย จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะนำมาเสนอในที่นี้

งานวิจัยทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ข้อมูล panel เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา หรือ ข้อมูลภาคตัดขวางอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว พบว่ามีข้อได้เปรียบหลัก ๆ อยู่หลายประการ (Cheng Hsiao(1986)) ดังนี้

(1) ทำให้ให้นักวิจัยมีจำนวนข้อมูลตัวอย่างมากขึ้น ทำให้เพิ่มระดับขั้นความเสรี (degree of freedom) และลดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงเดียวกัน¹ (collinearity) ระหว่างตัวแปรที่นำมาอธิบายลง ดังนั้น ในการประมาณค่าทางเศรษฐมิติก็จะมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

(2) ช่วยให้นักวิจัยสามารถวิเคราะห์ถึงปัญหาที่สำคัญ ๆ ทางเศรษฐศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งบางปัญหาไม่สามารถวิเคราะห์ได้ ถ้าใช้เพียงข้อมูลภาคตัดขวางหรือข้อมูลอนุกรมเวลาอย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อมูลแบบ panel จะทำให้สามารถสร้างและทดสอบแบบจำลองเชิงพฤติกรรมที่ซับซ้อนได้ดีกว่า

(3) การใช้ข้อมูลทั้งการเปลี่ยนแปลงระหว่างเวลาและรายกลุ่ม เราจะสามารถควบคุมผลกระทบของการขาดตัวแปรได้มากกว่า จะลดปัญหาทางเศรษฐมิติซึ่งมักจะเกิดในงานวิจัยเชิงประจักษ์ คือ การพบหรือไม่พบผลกระทบที่แน่นอน เนื่องจากการละทิ้งตัวแปรซึ่งมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอธิบาย

ในการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ได้มีการศึกษาเพื่อดูถึงเทคนิคการผลิตและการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิค การผลิตของธุรกิจและอุตสาหกรรม โดยวิเคราะห์จากฟังก์ชันการผลิตในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ฟังก์ชันแบบ Cobb-Douglas, ฟังก์ชันการผลิตแบบความยืดหยุ่นของการใช้แทนกันคงที่ (constant elasticity of substitution (CES)), ฟังก์ชันแบบ generalized Leontief เป็นต้น และมีการวิเคราะห์จากฟังก์ชัน ต้นทุนการผลิตโดยใช้หลักทฤษฎีว่าฟังก์ชันต้นทุนและฟังก์ชันการผลิตเป็นทวิภาวะของกันและกัน (duality) เนื่องจากในบางกรณีข้อมูลด้านต้นทุนสามารถหาได้ง่ายกว่าข้อมูลด้านการผลิต จึงวิเคราะห์จากฟังก์ชันต้นทุน เช่นในกรณีนี้

จากการศึกษา พบว่ารูปแบบเชิงทั่วไปต่าง ๆ มีข้อจำกัด เช่น ฟังก์ชัน Cobb-Douglas มีสมมติฐาน ให้การผลิตมีผลตอบแทนต่อขนาดการผลิตคงที่ (constant returns to scale) ในขณะที่ เทคนิคการผลิตในอุตสาหกรรมต่าง ๆ มีทั้งที่มีผลตอบแทนต่อขนาดการผลิตที่ เพิ่มขึ้น หรือลดลง

Christensen และคณะ (1973) ได้สร้างฟังก์ชัน transcendental logarithmic ขึ้น ซึ่งนิยมเรียกสั้นๆ ว่า ฟังก์ชัน translog ฟังก์ชันนี้เป็นรูปแบบฟังก์ชันที่ปรับเปลี่ยนได้ (flexible functional form) ซึ่งง่ายต่อการประมาณค่า และการทำให้เฉพาะเจาะจงต่อรูปแบบเชิงฟังก์ชันอื่น อย่างไรก็ตาม ผลผลิตไม่จำเป็นต้องเพิ่มเท่ากับการเพิ่มของวัตถุดิบและผลผลิตหน่วยสุดท้ายไม่จำเป็นต้องเป็นบวก และอัตราการทดแทนกันของปัจจัยการผลิตไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามกฎการลดน้อยถอยลง (law of diminishing) นั่นคือ เส้นผลผลิตเท่ากันไม่จำเป็นต้องโค้งเว้าเข้าสู่จุดกำเนิด

ผู้ทำวิจัยจึงมีความสนใจในการนำฟังก์ชันต้นทุนแบบ translog มาใช้ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคการผลิตและการประหยัดต่อขนาดของธุรกิจโรงแรม โดยอาศัยข้อมูล panel

¹ ปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงเดียวกัน (collinearity) คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กัน ทำให้ค่าสัมประสิทธิ์มี bias

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาว่าเทคนิคการผลิตในธุรกิจการโรงแรมของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงการประหยัดต่อขนาด (economies of scale) ของธุรกิจการโรงแรม

1.3 ข้อมูลที่จะใช้

ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ โดยใช้ข้อมูลจากรายงานการสำรวจการประกอบกิจการโรงแรม ที่ทำการสำรวจโดยกองสำรวจเศรษฐกิจ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้ทำการสำรวจประจำปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2522-2532 แต่เนื่องจากในช่วงแรกข้อมูลยังมีบางส่วนไม่สมบูรณ์ครบถ้วน ในการศึกษารั้งนี้ จึงเลือกใช้ข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ.2525-2532

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็น panel data คือเป็นการรวมข้อมูลอนุกรมเวลา (time series data) และข้อมูลภาคตัดขวาง (cross section data) เข้าด้วยกัน สำหรับข้อมูลภาคตัดขวางเป็นข้อมูลต้นทุนการผลิตของธุรกิจการโรงแรมในแต่ละภาคของประเทศไทย และอาศัยข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมาประกอบ เช่น ข้อมูลอัตราการเข้าพักเฉลี่ยของโรงแรมในแต่ละภาค

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ใช้ข้อมูลตั้งแต่ปี 2525-2532 สำหรับข้อมูลภาคตัดขวางเป็นข้อมูลต้นทุนการผลิตของธุรกิจการโรงแรมในแต่ละภาคของประเทศไทย ซึ่งแบ่งเป็น ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก เชียงเหนือ และกรุงเทพมหานคร

1.5 วิธีการศึกษา

การที่ฟังก์ชันต้นทุนกำหนดให้ราคาของปัจจัยเป็นตัวแปรภายนอกและปริมาณการผลิตเป็นตัวแปรตาม ส่วนฟังก์ชันการผลิตนั้นกำหนดให้ปริมาณการผลิตเป็นตัวแปรภายนอก และราคาเป็นตัวแปรตาม จึงเลือกวิเคราะห์จากฟังก์ชันต้นทุน เนื่องจากกรณีที่เทคนิคการผลิตมีลักษณะ heterogeneity ทำให้เลือกใช้ฟังก์ชันที่กำหนดให้ราคาเป็นตัวแปรภายนอก

การที่ฟังก์ชันต้นทุนแบบ translog มีลักษณะยืดหยุ่นอย่างมาก และมีรูปแบบ nonhomothetic แสดงว่า ไม่มีการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับผลตอบแทนต่อขนาดการผลิตล่วงหน้า

นอกจากนี้แล้ว เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบฟังก์ชันลักษณะอื่น พบว่าฟังก์ชัน translog มีคุณสมบัติที่เหนือกว่า ดังนี้

1. ดีกว่าฟังก์ชันการผลิตแบบ Cobb-Douglas ตรงที่ฟังก์ชัน translog ไม่จำเป็นต้องมีผลตอบแทนต่อขนาดการผลิตที่คงที่ดังฟังก์ชันการผลิตแบบ Cobb-Douglas
2. ดีกว่าฟังก์ชันแบบความยืดหยุ่นของการใช้แทนกันคงที่ (CES (constant elasticity of substitution)) ตรงที่ฟังก์ชัน translog ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีค่าความยืดหยุ่นของการใช้แทนกันคงที่

1.5.1 รูปแบบของฟังก์ชันแบบ translog

ฟังก์ชัน translog แบบ nonhomothetic มีรูปแบบทั่วไป ดังนี้

$$\ln C = \ln a_0 + \sum_{i=1}^n a_i \ln w_i + a_Y \ln Y + 1/2 \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n b_{ij} \ln w_i \ln w_j + \sum_{i=1}^n b_{iY} \ln w_i \ln Y + 1/2 b_{YY} (\ln Y)^2 \quad ; \quad b_{ij} = b_{ji} \quad (1.1)$$

โดย C = ต้นทุน
 Y = ผลผลิต
 w_i, w_j = ราคาปัจจัยการผลิต

จากข้อกำหนดทางทฤษฎีว่า ฟังก์ชัน translog จะต้องมีความสมบัติเอกพันธ์ของระดับชั้น 1 ในราคา (homogeneous of degree one in input's prices) ดังนั้น จึงต้องมีเงื่อนไข คือ

$$\sum_{i=1}^n a_i = 1$$

$$\text{และ } \sum_{i=1}^n b_{ij} = \sum_{j=1}^n b_{ji} = \sum_{j=1}^n b_{jY} = 0 \quad (1.2)$$

ถ้าหาอนุพันธ์ของสมการ(1.1) เมื่อเทียบกับราคาของปัจจัยการผลิต และใช้ทฤษฎีบทประกอบของ Shephard (Shephard's lemma) ; $x_j = \partial C / \partial w_j$

จะได้สมการส่วนแบ่งต้นทุน ดังนี้

$$\frac{\partial \ln C}{\partial \ln w_j} = \frac{w_j}{C} \frac{\partial C}{\partial w_j} = \frac{w_j X_j}{C} = a_j + \sum_{j=1}^n b_{ij} \ln w_j + b_{iY} \ln Y \quad (1.3)$$

$$\text{โดย } C = \sum_{i=1}^n w_i X_i$$

กำหนดให้ ส่วนแบ่งต้นทุน ; $S_j = w_j X_j / C$

$$\text{โดยที่ } \sum_{i=1}^n S_i = 1$$

เราจะสนใจเพียงแค่ว่าจะหาค่าประมาณของพารามิเตอร์จากสมการสัดส่วนต้นทุน (1.3)

1.5.2 วิธีการประมาณการ

เราประมาณการสมการ (1.1) ร่วมกับสมการ (1.3) และข้อจำกัด (1.2) ไปพร้อม ๆ กัน เป็นระบบสมการด้วยวิธี (Seemingly Unrelated Regression) ซึ่งนิยมเขียนสั้น ๆ ว่า SUR

1.5.3 การประมาณค่าความยืดหยุ่นจากรูปแบบฟังก์ชัน translog

เราจะหาค่าความยืดหยุ่นของการใช้แทนกันระหว่างปัจจัยการผลิต i และ j โดยอาศัยความยืดหยุ่นบางส่วนของการใช้แทนกันของ Allen (the Allen's partial elasticities of substitution) ซึ่งนิยมเรียกสั้น ๆ ว่า AES

1.6 วรรณกรรมปริทัศน์

งานศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจโรงแรมมีที่สำคัญมีอยู่หลายด้าน เช่น ด้านอุปสงค์ของโรงแรม อุปทานของโรงแรม การกำหนดราคาหรืออัตราค่าที่พักที่เหมาะสม รวมทั้งการศึกษาถึงด้านต้นทุน ประสิทธิภาพการผลิต และปัจจัยการผลิต เช่น แรงงาน เป็นต้น ศึกษาถึงผลทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในธุรกิจโรงแรม ตลอดจนศึกษาถึงการดำเนินการโดยเฉพาะกรณีเครื่องบินบริษัทข้ามชาติที่เข้ามาดำเนินการในประเทศไทยอันเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการไหลออกของเงินตราเป็นจำนวนมาก

1.6.1 ด้านอุปสงค์ของโรงแรม ภาพรวมของความต้องการห้องพักมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อจำนวนนักท่องเที่ยว ระยะเวลาพำนักเฉลี่ย ใช้จ่ายทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองในประเทศและต่างประเทศ และสัดส่วนของนักท่องเที่ยวจากแต่ละประเทศ (คมเนตร เนตรประไพ, 2535) ดังนั้น งานศึกษาเกี่ยวกับอุปสงค์ของโรงแรมมักจะศึกษาถึงผลของการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดอุปสงค์ของโรงแรมขึ้น เช่น ในพูนทรัพย์ เจริญพันธุ์ (2510) ได้ศึกษาในช่วงปี 2502-2508 ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่กำลังเติบโตจะส่งผลให้ความต้องการโรงแรมและห้องพักมากขึ้น งานศึกษาอื่น ๆ เช่น คมเนตร เนตรประไพ (2535), อุษาลักษณ์ โรจนเวทย์ (2533), กัลยา วงษ์ปิ่นแก้ว (2536) ได้ให้ความเห็นตรงกันว่า ในช่วงปี 2530-2533 อันเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศไทยมาก มีความต้องการห้องพักสูง ก่อให้เกิดอุปสงค์ส่วนเกินขึ้น และในช่วงปลายปี 2533-2535 ภาวะการท่องเที่ยวซบเซา ทำให้ธุรกิจโรงแรมซบเซาตามไปด้วย อันเป็นผลจากสงครามอ่าวเปอร์เซีย, การปิดอำนาจของรชช. และเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ซึ่งกัลยา วงษ์ปิ่นแก้ว (2536) ได้คาดสถานการณ์ในปี 2536 ว่าธุรกิจโรงแรมไทยจะยังคงอยู่ในภาวะซบเซาต่อไป แม้ว่าภาวะการท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะแจ่มใสมขึ้น การแข่งขันเพื่อแย่งชิงลูกค้าระหว่างธุรกิจโรงแรมจะทวีความรุนแรงขึ้น ประเภทของนักท่องเที่ยวจะเน้นมาเป็นนักท่องเที่ยวในเอเชียโดยเฉพาะชาวญี่ปุ่นและนักท่องเที่ยวในประเทศเป็นหลัก ดังนั้น ยุทธพงศ์ นิคม (2536) จึงเสนอให้การออกแบบอาคารโรงแรมและหน่วยบริการในอนาคตสอดคล้องกับอุปสงค์ของนักท่องเที่ยวด้วย

นอกจากนี้ อุปสงค์ของโรงแรมสามารถแสดงได้โดยอัตราการเข้าพัก โดยอัตราการเข้าพักคือ อัตราร้อยละของจำนวนคืนพักต่อผลคูณของห้องพักกับจำนวนวันในระยะเวลาหนึ่ง อัตราการเข้าพักของโรงแรมในภาคต่าง ๆ หรือในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ สามารถหาได้จากตารางของกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เช่น โครงการสำรวจการท่องเที่ยวภายในประเทศในปีต่าง ๆ สำหรับงานวิจัยในเรื่องอัตราการเข้าพักนี้ มีงานวิจัยของ เฉษฐา โล่ห์อุจน์จิตรและบุญช่วย ศรีคำพร (2529) ซึ่งทำเสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่าชาวต่างประเทศจะนิยมเข้าพักในโรงแรมกลุ่มที่มีค่าเช่าห้องสูง เมื่อเทียบกับคนไทย สำหรับบังกาโลและเกสต์เฮ้าส์นั้น สัดส่วนผู้เข้าพักชาวต่างชาติสูงกว่าคนไทยมาก แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้ การสำรวจบังกาโลได้สำรวจเฉพาะที่ภูเก็ต และเกสต์เฮ้าส์เฉพาะที่เชียงใหม่เท่านั้น และจากงานวิจัยชิ้นนี้ยังพบว่า

อิทธิพลของฤดูกาลของไทยมีผลต่ออัตราการเข้าพักด้วย โดยสถานที่พักแรมในประเทศไทยจะมีแขกเข้าพักมากในช่วงต้นปีและปลายปี คือเดือนพฤศจิกายน - เมษายน ช่วงที่มีแขกพักน้อยคือ ช่วงฤดูฝนในเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม ด้านการลงทุนในด้านธุรกิจที่พักแรมพบว่า ภาคเหนือเท่านั้นที่คุ่มค่าการลงทุน แต่พิจารณาเฉพาะรายได้จากค่าเช่าห้องพักเท่านั้น ไม่ได้พิจารณาถึงรายได้อื่น ๆ อัตราการเข้าพักเฉลี่ย และอัตราการเข้าพักคุ่มทุน ซึ่งถ้าพิจารณาด้วยอาจมีภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่ที่คุ่มค่าในการลงทุนด้วย รายงานนี้ได้สรุปไว้ว่า การพิจารณาการลงทุนในด้านสถานที่พักแรม ควรพิจารณาปัจจัย 4 ประการพร้อม ๆ กัน คือ มูลค่าปัจจุบัน อัตราการเข้าพักคุ่มทุน อัตราการเข้าพักเฉลี่ย และรายได้อื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยก็ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การพิจารณาถึงอุปสงค์และอุปทานของสถานที่พักแรมในพื้นที่ต่างๆ ในงานวิจัยนี้ ทราบแต่เพียงว่า พื้นที่ใดมีอุปสงค์สูงกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับอุปทานของแต่ละพื้นที่เท่านั้น ไม่อาจกล่าวได้ว่า อุปสงค์มากควรจะมีการเพิ่มอุปทาน ทั้งนี้เพราะการพิจารณาว่าควรสร้างสถานที่พักแรมเพิ่มขึ้นหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาถึงรายได้หรือผลกำไรว่าคุ้มหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ควรจะสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาครัฐบาล ไม่ใช่ว่าศึกษาวิจัยแล้วพบว่า อุปสงค์มากกว่าอุปทานแล้วจะสนับสนุนการลงทุนสร้างสถานที่พักแรมแต่อย่างเดียวโดยที่ไม่ศึกษาในประเด็นอื่นอีก มิฉะนั้นอาจทำให้เกิดกรณีอย่าง BOI สนับสนุนให้สร้างโรงแรมในช่วงปี 2532-2533 แล้วทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจขึ้น จากการเกิดการหยุดชะงักในการลงทุนสร้างโรงแรม ทั้งที่ลงมือสร้างแล้วแต่ยังไม่เสร็จ และที่ยังไม่ลงมือก่อสร้างแต่ก็เตรียมโครงการไว้แล้ว ทั้งนี้เอกชนเองคงไม่สามารถลงมือทำการศึกษาวิจัยในทุกโครงการที่จะลงทุนได้อย่างละเอียด ซึ่งรัฐบาลควรจะเข้ามามีส่วนในเรื่องนี้

ในด้านอุปสงค์นี้ มีประเด็นของประเภทของลูกค้าเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ ประเภทของลูกค้าจะเกี่ยวโยงไปถึงสถานที่ลงทุน ระดับของโรงแรมที่จะต้องให้บริการ และยังคงคำนึงถึงระยะเวลาการพักอีกด้วย เช่น ระยะสั้น ระยะปานกลาง ระยะยาว ผู้ลงทุนควรคำนึงถึงความสำคัญในการเลือกประเภทลูกค้า เพราะลูกค้าแต่ละประเภททำรายได้ให้กับโรงแรมไม่เท่ากัน ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดว่า ลูกค้าประเภทใดเป็นรายได้หลัก ประเภทใดรองลงมา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน เนื่องจากลูกค้าแต่ละประเภทมีความต้องการห้องพัก ความสะดวกและการบริการที่ต่างกัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ธุรกิจโรงแรม)

1.6.2 ด้านอุปทานของโรงแรม จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับจำนวนห้องพักและจำนวนโรงแรมที่มีรายงานสม่ำเสมอเป็นประจำทุกปี ได้แก่ ในรายงานโครงการสำรวจการท่องเที่ยวภายในประเทศ ตั้งแต่ปี 2529-2534 โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, รายชื่อโรงแรมและจำนวนห้องในประเทศไทยที่สำรวจ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และรายงานการสำรวจการประกอบกิจการโรงแรมประจำปี ตั้งแต่ปี 2522-2532 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี สำหรับรายงานของสมาคมโรงแรมไทย จะมีเฉพาะรายชื่อและจำนวนห้องพักของโรงแรมที่เป็นสมาชิกเท่านั้น

จากการศึกษาของอุษาลักษณ์ โรจนเวทย์(2533), คมเนตร เนตรประไพ(2535), กัลยา วงษ์ปิ่นแก้ว (2536) และจากการให้สัมภาษณ์ของโสฬส งามวงศ์วาน ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการลงทุนที่ 7 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (พฤษภาคม 2536) ได้ข้อสรุปว่า จำนวนห้องพักและจำนวนโรงแรมในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นมากตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา ทั้งนี้เป็นผลมาจากมีอุปสงค์ส่วนเกินในช่วงปี 2530-2532 และจากการส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจโรงแรมของ BOI เป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญ แต่ในช่วงปี 2533-2535 แม้ว่าอัตราการขยายตัวของห้องพักจะยังสูงอยู่ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการลงทุนที่เพิ่งจะทยอยแล้วเสร็จ แต่การลงทุนใหม่ได้หยุดชะงักลง รายที่ยังไม่สร้างหรือก่อสร้างค้างไว้ก็เริ่มยกเลิก ในช่วงตั้งแต่ปี 2533 มาเริ่มมีอุปทานส่วนเกินเกิดขึ้น เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศไทยน้อยลงมาก ประกอบกับการลงทุนในธุรกิจโรงแรมอย่างมากมายในช่วงก่อนหน้านี้

การศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2536) ด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในด้านที่พัก พบว่า จังหวัดท่องเที่ยวหลักและเป็นเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพฯ พัทยา ภูเก็ต เชียงใหม่ และหาดใหญ่ มีความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวเพราะมีจำนวนห้องพักมากและมีสาธารณูปโภคในระดับค่อนข้างสูง หากยกเว้นเอาจังหวัดหลักเหล่านี้ออกไป แล้วทำการเปรียบเทียบเป็นรายภาค พบว่าภาคใต้และภาคเหนือมีจำนวนห้องพักมากที่สุด แต่ภาคเหนือมีความพร้อมสูงกว่า ทั้งนี้เพราะโรงแรมและที่พักมีมาตรฐานดีและราคาถูกกว่าภาคอื่น ๆ

1.6.3 การกำหนดราคาหรืออัตราค่าที่พักที่เหมาะสม การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยสังคมและคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษาในปี 2532 ซึ่งผลการศึกษาของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งอาศัยแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์พบว่า ในปี 2532 ราคาห้องพักโรงแรม ที่ประกาศขายอยู่ในระดับใกล้เคียงกับราคาที่เหมาะสมจากการคำนวณ ผลการศึกษาของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ก็พบว่า อัตราค่าที่พักของโรงแรมไทยในขณะนั้น มีความเหมาะสมสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยแล้ว และมีข้อเสนอแนะว่า ราคาห้องพักของไทยควรสูงขึ้นหรือต่ำลงได้ตามการเคลื่อนไหวของวัฏจักรธุรกิจโดยส่วนรวม แต่การประกาศขึ้นราคาห้องพักจะต้องมีการแจ้งล่วงหน้าก่อน และควรระบุเวลาที่จะใช้ราคาประกาศโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลงราคาอีก นอกจากนี้โรงแรมไม่ควรดำเนินธุรกิจในลักษณะรับจองห้องพักเกินขีดความสามารถ ขณะเดียวกันบริษัทท่องเที่ยวก็ต้องไม่ใช้วิธีเพื่อเลือกในการจองห้องพักเพื่อผลการเลือกหรือการต่อรองราคา ดังนั้น จึงควรมีค่าธรรมเนียมในการสำรองห้องด้วย

1.6.4 ด้านต้นทุนการผลิตของโรงแรม คมนาคม เนตรประไพ(2536) ได้แบ่งต้นทุนของธุรกิจโรงแรมเป็น 2 ระยะ คือ

(1) การลงทุนช่วงก่อสร้างโรงแรมและก่อนเปิดดำเนินงาน เช่น ค่าที่ดิน ค่าก่อสร้าง ค่าตกแต่ง ค่าเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น

(2) ต้นทุนการดำเนินงานช่วงเปิดดำเนินการ แบ่งเป็น

- ค่าใช้จ่ายทางตรงของห้องพัก
- ต้นทุนขายและค่าใช้จ่ายทางตรงของแผนกอาหารและเครื่องดื่ม
- ค่าใช้จ่ายในการขาย

ในขณะที่การศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ที่ได้รายงานไว้ในรายงานการสำรวจการประกอบกิจการโรงแรมในปีต่าง ๆ ได้แยกประเภทค่าใช้จ่ายในการประกอบกิจการโรงแรมไว้ดังนี้

(1) ค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา

(2) ค่าใช้จ่ายสำนักงานและต้นทุนในการดำเนินการ เช่น ค่าหนังสือพิมพ์ ค่าเช่า ค่านายหน้าจ่าย ค่าโฆษณา ค่าเครื่องใช้ที่ทำด้วยผ้าและสิ่งของสิ้นเปลือง

(3) ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต

(4) เงินเดือน ค่าจ้าง และสวัสดิการต่าง ๆ

สมเดช โรจน์ศรีเสถียร (2536) ก็ได้แบ่งค่าใช้จ่ายของกิจการโรงแรมเป็น 3 หมวดใหญ่ ๆ คือ

(1) ต้นทุนขาย ได้แก่ ค่าห้องพัก ค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม ค่าซักรีด และค่าโทรศัพท์

(2) ค่าใช้จ่ายในการขายและการบริหาร แบ่งเป็น

- ค่าใช้จ่ายในการบริหารทั่วไป ได้แก่ เงินเดือนพนักงาน
- ค่าใช้จ่ายในด้านการตลาด ได้แก่ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์
- ค่าเช่า
- ค่าซ่อมแซมบำรุงรักษา
- ค่าภาษีโรงเรือนและที่ดิน
- ค่าภาษีธุรกิจเฉพาะ (ถ้ามี)
- ค่าภาษีมูลค่าเพิ่ม
- ค่าใช้จ่ายตัดบัญชี
- ค่าเสื่อมราคา

(3) ดอกเบี้ยจ่าย

1.6.b ปัจจัยการผลิตของธุรกิจโรงแรม ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาในเรื่องแรงงานในธุรกิจโรงแรม เนื่องจากธุรกิจโรงแรมเป็นธุรกิจบริการ ต้องอาศัยแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ปรีชา จุฬารศิริ ((2532) และจากรายงานการสำรวจแรงงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวปี 2530 (นริวรรณ จินตทานนท์, 2531) พบว่า ธุรกิจที่พักแรมเป็นธุรกิจที่มีการจ้างแรงงานมากที่สุด และมีความต้องการแรงงานเพื่อใช้ในธุรกิจนี้อยู่มากในอนาคต ภูมิภาคที่ต้องการแรงงานด้านธุรกิจโรงแรมมากที่สุดคือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การผลิตบุคลากรจากสถาบันการศึกษาและจากหน่วยงานในสาขาธุรกิจโรงแรม ได้เพียงเฉลี่ยปีละ 1,200 คน ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของธุรกิจ ในปี 2535 ธุรกิจที่พักแรมต้องการพนักงานเพิ่มอีก 4 คนต่อ 1 สถานประกอบการ ส่วนมากเป็นแรงงานในระดับไม่ใช้เทคนิคหรือใช้เทคนิคระดับกลาง รายงานวิจัยชิ้นนี้พบว่า จำนวนแรงงานในธุรกิจที่พักแรมมีความสัมพันธ์กับขนาดของที่พักแรม (จำนวนห้องพัก) อย่างสูง กรุงเทพฯ เป็นจังหวัดที่มีแรงงานในธุรกิจที่พักแรมมากกว่าในจังหวัดอื่นๆ เพราะมีจำนวนโรงแรมใหญ่อยู่จำนวนมาก และกรุงเทพฯ ยังมีจำนวนแรงงานเฉลี่ยต่อแห่งสูงสุดอีกด้วย จังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวก็มีแรงงานในธุรกิจที่พักแรมเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะจังหวัดที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างดีแล้ว และอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ พอควรหรือไกลออกไปมาก

การแบ่งระดับขั้นของพนักงานโรงแรม ตามรายงานการสำรวจการประกอบกิจการโรงแรมของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และจากคอมเนตร เนตรประไพ (2535) แบ่งได้ดังนี้

(1) ผู้ปฏิบัติงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างเงินเดือน

(2) ลูกจ้าง แบ่งเป็น

(2.1) ระดับบริหาร เช่น ผู้อำนวยการ ผู้จัดการทั่วไป

(2.2) ระดับรองหัวหน้าฝ่ายและผู้ช่วยหัวหน้าฝ่าย หรือระดับผู้จัดการ

(2.3) ระดับพนักงาน (ผู้ใช้เทคนิคระดับกลาง) เช่น พนักงานผสมเครื่องดื่ม

คูมนางครัว เป็นต้น

(2.4) ระดับพนักงานที่ไม่ต้องใช้เทคนิค เช่น พนักงานทำความสะอาด

พนักงานขนของ พนักงานขายอาหาร เป็นต้น

ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับแรงงานในธุรกิจโรงแรมอีก เช่น การสร้างงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (ประชุม สุวดี, 2523) และแรงงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (ประชุม สุวดี และคณะ, 2535) อันเป็นรายงานวิจัยเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทั้ง 2 ฉบับ ซึ่งในรายงานวิจัยดังกล่าวจะแบ่งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นธุรกิจโรงแรมและธุรกิจอื่น ๆ เช่น ธุรกิจนำเที่ยว เป็นต้น การศึกษาเกี่ยวกับแรงงานในธุรกิจโรงแรมก็จะแจกลงเป็นศึกษาเกี่ยวกับรายได้ของพนักงานโรงแรม, สถานภาพและทัศนคติของพนักงานโรงแรม, จำนวนพนักงานและจำนวนพนักงานเฉลี่ยต่อห้องพัก, กำลังคนแยกตามระดับและลักษณะของพนักงานโรงแรม

นอกจากนี้ งานวิจัยของประเทศไทยยังมีการศึกษาเฉพาะกรณี เช่น งานของวินิจ วิรยางกูร (2518) ศึกษาเรื่องการพนักงานในธุรกิจประเภทการโรงแรมชั้นหนึ่งของประเทศไทย, วรณวิมล อัมรินทร์นุเคราะห์ (2533) ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลของโรงแรมชั้นพิเศษในกรุงเทพมหานคร

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศ มีการศึกษาถึงประสิทธิภาพของแรงงานในธุรกิจโรงแรมในงานของ Prais, Jarvis และ Wagner(1987) โดยดูจากความแตกต่างของอุปกรณ์ที่ใช้เช่น คอมพิวเตอร์ และการฝึกพนักงาน สำหรับ Utisko(1976) ได้ศึกษาถึงประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตในธุรกิจโรงแรม ทั้งด้านปัจจัยทุนและแรงงาน

1.6.6 ผลทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการธุรกิจโรงแรม จากงานศึกษาของวุฒิเทพ อินทปัญญา และคณะ (2532) พบว่า ผลทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในธุรกิจโรงแรม แบ่งได้เป็นผลทางตรงและผลทางอ้อม โดยผลทางตรงที่เกิดขึ้นคือ เงินรายได้ที่ธุรกิจโรงแรมได้รับจากนักท่องเที่ยว ผลทางอ้อมคือประโยชน์ที่ได้จากการใช้จ่ายภายในโรงแรมที่กระจายไปยังสาขาการผลิตต่าง ๆ ทั้ง 26 สาขา โดยกระจายไปในสาขาภัตตาคารโรงแรม สาขาอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มมากที่สุด นอกจากนี้การก่อสร้างโรงแรมยังมีผลด้านการจ้างงานเกิดขึ้นสูงในสาขาการก่อสร้าง สาขาเครื่องจักรกล สาขาอุตสาหกรรม และมีการนำเข้าสูงในสาขาเหมืองแร่ สาขาอุตสาหกรรมเคมี สาขาน้ำมัน สาขาโลหะพื้นฐาน และสาขาเครื่องจักรกล

1.6.7 เครือโรงแรมข้ามชาติ เป็นประเด็นที่มีการศึกษากันมากถึงกลุ่มผู้บริหารโรงแรมจากต่างประเทศ ซึ่งมักจะเป็นกลุ่มบริหารโรงแรมที่มีเครือข่ายระดับนานาชาติซึ่งมีชื่อเสียงจากต่างประเทศเข้ามาบริหารกิจการโรงแรมในไทย กัลยา วงษ์ปิ่นแก้ว (2536) ได้เรียกยุคกิจการโรงแรมในช่วงปีพ.ศ. 2489-2519 ว่าเป็นยุคกลุ่มผู้บริหารโรงแรมจากต่างประเทศ จากรายงานการศึกษาของ Panya Puntanawit (1988) พบว่าการดำเนินงานของเครือโรงแรมข้ามชาติในประเทศไทย มีที่มาจากสามแหล่งใหญ่ คือ บริษัทสายการบิน บริษัทนำเที่ยวระหว่างประเทศ และบริษัทที่ประกอบธุรกิจโรงแรมโดยตรง สำหรับรูปแบบการดำเนินงานของเครือโรงแรมข้ามชาติเท่าที่ปรากฏ และเป็นที่ยอมรับกัน (คมเนตร เนตรประไพ (2536), วุฒิเทพ อินทปัญญาและคณะ (2532)) สามารถแบ่งได้เป็นดังนี้

(1) การร่วมลงทุนโดยตรง เป็นการซื้อหุ้นกิจการโรงแรมที่มีอยู่แล้วหรือร่วมลงทุนสร้างโรงแรมขึ้นใหม่ แต่บริษัทเครือโรงแรมข้ามชาติไม่นิยมการบริหารในรูปแบบนี้

(2) การเช่า เป็นการเช่าโรงแรมที่เปิดดำเนินการอยู่แล้วมาดำเนินการเอง ผู้ให้เช่าไม่มีสิทธิในการบริหารและจะเปลี่ยนชื่อโรงแรมเป็นชื่อของเครือโรงแรมนั้น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงการจัดการและการบริหาร หรืออาจปรับปรุงห้องพักและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ โดยผู้เช่าจะรับผิดชอบด้านค่าใช้จ่าย และผลกำไรจะเป็นของผู้เช่า โดยผู้ให้เช่าจะมีรายได้จากค่าเช่าเท่านั้น การดำเนินการรูปแบบนี้จะอยู่ภายใต้นักบริหารการโรงแรมอาชีพชาวต่างประเทศ

(3) การขายสิทธิ์ในการใช้ชื่อ โรงแรมที่ซื้อสิทธิ์จะเปลี่ยนมาใช้ชื่อเครือโรงแรมนั้น รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อให้ได้มาตรฐานเดียวกับเครือโรงแรมนั้น และใช้ระบบการสำรองห้องพักระหว่างโรงแรมในเครือ ในรูปแบบนี้เจ้าของโรงแรมยังคงรับผิดชอบการบริหารอยู่ แต่จะมีตัวแทนของเครือโรงแรมมาร่วมในการบริหารงานด้วย

(4) การบริหารด้านการจัดการ เป็นการเสนอขายบริการด้านการจัดการให้แก่โรงแรมใดโรงแรมหนึ่ง โดยเครือโรงแรมจะรับผิดชอบการจัดการทั้งหมด แต่ไม่รับผิดชอบต่อฐานะทางการเงินของโรงแรม รายได้ของบริษัทข้ามชาติจะมาจากกำไรจากการดำเนินงาน

การบริหารงานโดยเครือโรงแรมข้ามชาติมีผลต่อการไหลออกของเงินรายได้ที่เครือโรงแรมเหล่านี้ได้รับในรูปแบบการดำเนินงานต่างๆ ซึ่งมีการศึกษาในงานของ Panya Punwatanawit(1988) จากรายงานการวิจัยของวุฒิเทพ อินทปัญญา และคณะ (2532) พบว่าธุรกิจโรงแรมระดับ 1 (อัตราค่าที่พักต่อคืนต่อห้องคือ 2,500 บาทขึ้นไป) ซึ่งส่วนมากอยู่ในเขตกรุงเทพฯ มักจะมีการดำเนินงานในรูปแบบลักษณะของเครือโรงแรมข้ามชาติอันนำไปสู่การไหลออกของเงินรายได้ กำไร และอื่น ๆ กลับคืนสู่บริษัทแม่ในต่างประเทศ ในขณะที่โรงแรมระดับรองลงมา มีโครงสร้างความเป็นเจ้าของและมือบริหารโดยคนไทยหรือกลุ่มธุรกิจภายในประเทศมาก การไหลออกของรายได้ในธุรกิจโรงแรมโดยเฉพาะโรงแรมชั้นหนึ่ง มีเหตุใหญ่จากการใช้บริการการบริหารโรงแรมของบริษัทต่างชาติ และการซื้อสัมปทานการใช้ชื่อเครือโรงแรมข้ามชาติ เหตุรองลงไปคือ การใช้ปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศตามโครงสร้างการผลิต ในงานวิจัยของวุฒิเทพ อินทปัญญา และคณะ (2532) นี้ ก็ได้เสนอมาตรการกีดกันการลงทุนจากต่างประเทศในธุรกิจโรงแรม โดยมุ่งเน้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัดส่วนของการลงทุนโดยคนไทยและชาวต่างชาติ และให้ข้อเสนอเกี่ยวกับการให้สิ่งจูงใจเพื่อลดการใช้บริการการบริหารโรงแรมโดยบริษัทต่างชาติ แต่ควรพิจารณากระทำด้วยความระมัดระวังและควรมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยละเอียด เพราะมาตรการดังกล่าว แม้ว่าจะมีผลดีในการอุดหนุนของรายได้ แต่จะมีผลเสียในแง่การดึงดูดการลงทุนจากภายนอกประเทศและการอาศัยประโยชน์จากการใช้ชื่อโรงแรมในเครือ

การไหลออกของเงินจากการดำเนินงานของบริษัทข้ามชาติดังกล่าวมิได้เกิดแก่เฉพาะในประเทศไทย แม้ในประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ก็มี ซึ่ง Matthew McQueen(1983) ก็ได้ศึกษาไว้ถึงลักษณะและนโยบายที่เหมาะสมในการจัดการรับมือกับสถานการณ์เช่นนี้

จากการศึกษาวรรณกรรมปริทัศน์ พบข้อสังเกตว่า งานศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย จะเริ่มมีมาตั้งแต่ปี 2529 เป็นต้นมา เนื่องจากเริ่มเป็นธุรกิจที่น่าสนใจทำรายได้หลักให้แก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวอันเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศสูง นอกจากนี้ จะเห็นว่าในการศึกษาถึงธุรกิจโรงแรม ยังไม่มีงานที่ศึกษาถึงการประหยัดต่อขนาด และการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคการผลิตในธุรกิจโรงแรมเลย ไม่ว่าจะเป็นผลงานของคนไทยหรือต่างชาติก็ตาม

การศึกษาเกี่ยวกับการประหยัดต่อขนาดในธุรกิจอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ธุรกิจโรงแรม มีเช่น

- พรายพล คุ่มทรัพย์ (2515) ศึกษาการประหยัดจากขนาดของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย โดยมีการศึกษาคือ ธนาคารกรุงเทพฯ ได้ผลว่า ธนาคารแห่งนี้มีการประหยัดจากขนาด กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยการผลิตลดลงเมื่อระดับการผลิตเพิ่มขึ้น ผู้ศึกษาได้ใช้สมการการผลิตแบบคอบบ์-ดักลาสในการศึกษา และได้ใช้ขนาดทั้งหมดของเงินฝาก เงินกู้ และส่วนลด (discounts) เป็นตัวแปรแทน (proxy variable) เพื่อแสดงผลผลิต ข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายได้จากค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติการทั้งหมด (total operating costs) ปรับการเปลี่ยนแปลงของราคาโดยดัชนีอัตราค่าจ้างและดัชนีราคา

- อำนวย แสงโนรี (2527) วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างธนาคารพาณิชย์ไทยและบริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ไทย โดยใช้วิธี Survivor Test เพื่อวิเคราะห์การประหยัดจากขนาด พบว่าธนาคารพาณิชย์ไทยจำนวนรวม 5 ธนาคารที่มีการประหยัดต่อขนาดมากที่สุด โดยมีค่าอัตราการเติบโตของกิจการและค่าอัตรากำไรสุทธิสูงกว่าค่าเฉลี่ยของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย ส่วนบริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์จำนวน 24 บริษัท มีการประหยัดต่อขนาดมากที่สุด โดยมีค่าอัตราการเติบโตของกิจการและค่าอัตรากำไรสุทธิสูงกว่าค่าเฉลี่ยของบริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ทั้งหมด

- ภัสรี ธนะเอนกเจริญ (2531) ศึกษาการประหยัดจากขนาดของบริษัทเงินทุนไทย พบว่าบริษัทเงินทุนมีการประหยัดจากขนาด โดยมีสาเหตุมาจากการประหยัดจากแรงงานที่มีความชำนาญและการใช้ผู้บริหารมืออาชีพ โดยบริษัทเงินทุนที่มีสถาบันการเงินหนุนหลังและขนาดใหญ่ มีการประหยัดมากกว่าขนาดอื่น ๆ

- รัตนา อินทรหนองไผ่ (2536) ศึกษาการประหยัดจากขนาดของธนาคารพาณิชย์ไทย พบว่าธนาคารที่อยู่ในกลุ่มของธนาคารขนาดกลางมีการประหยัดต่อขนาดค่อนข้างสูง ธนาคารขนาดใหญ่มีการประหยัดต่อขนาดค่อนข้างต่ำ ส่วนธนาคารขนาดเล็กไม่มีการประหยัดต่อขนาด

- Caves, Christensen และ Swanson (1981) ศึกษาการประหยัดจากขนาดและการจำเลยเติบโตของประสิทธิภาพการผลิตในกิจการรถไฟของอเมริกา ในช่วง ปี 1955-1974 ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงปี 1955-1963 อัตราการจำเลยเติบโตของประสิทธิภาพการผลิตเท่ากับ 3.5% ต่อปี และ 0.6% ต่อปี ในช่วงปี 1963-1974 สำหรับตลอดช่วงปี 1955-1974 กิจการรถไฟในอเมริกามีอัตราการจำเลยเติบโตของประสิทธิภาพการผลิตเท่ากับ 1.8% ต่อปี และมีการประหยัดจากขนาดเกิดขึ้นในกิจการรถไฟของอเมริกา

- งานของ Talley, Agarwal และ Breakfield (1986) ศึกษาการประหยัดจากขนาดของเรือเดินสมุทรที่เป็นเรือบรรทุกน้ำมัน วิเคราะห์โดยอาศัยฟังก์ชันต้นทุนแบบ Translog ได้แบ่งต้นทุนการผลิตออกเป็น แรงแงาน, อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องจักร และน้ำมัน ผลการศึกษาได้ว่า เรือยังมีขนาดใหญ่ ยิ่งทำให้ต้นทุนการดำเนินการต่ำลง

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.7.1 จะสามารถทราบถึงการเปลี่ยนแปลงเทคนิคการผลิตของธุรกิจโรงแรม
- 1.7.2 จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนนโยบายส่งเสริมการทำธุรกิจโรงแรม
- 1.7.3 ผลการศึกษาที่จะได้ว่า อัตราการใช้ปัจจัยการผลิตมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร จะเป็นพื้นฐานในการศึกษาถึงผลในระยะยาวว่า ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงนั้น มีการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวอย่างไร มีเหตุผลอะไรเนื่องหลังการเปลี่ยนแปลงนั้น